

MOD, LEG OG MIKROUDTRYK: NÅR KUNST, KULTUR OG SYGEPLEJE MØDES – AT GØRE MENNESKER HELE

Louise Guldsten Christensen, sygeplejestuderende, Sygeplejerskeuddannelsen Viborg, VIA University College & Trine Lykkegaard Sønderkær, lektor, cand.mag., Sygeplejerskeuddannelsen Viborg, VIA University College

Artiklen undersøger, hvordan kunst, kultur og leg kan integreres i sygepleje og dermed udvide forståelsen af omsorg, læring og relationer. Gennem et interview med sygeplejestuderende Louise Guldsten Christensen vises det, hvordan musik, drama, æstetik og legekultur kan styrke nærvær, mod, refleksion og menneskelig kontakt både i uddannelsen og i klinisk praksis. Louise fremhæver, at kultur ikke er adskilt fra sundhed, men at det er en del af de værdier og mikrohandlinger, der præger mellem menneskelige møder i sygeplejen. Artiklen præsenterer seks konkrete forslag til at integrere kultur i sygeplejerskeuddannelsen blandt andet gennem filosofi, dramapædagogik, kropslig opmærksomhed, små praksisser i hverdagen og fokus på æstetik som en del af omsorgens etik. Perspektiverne sættes i relation til teorier af Watson, Eriksson og Martinsen, som alle betoner betydningen af sanselighed, menneskelighed og kreativitet i sygepleje. Artiklen konkluderer, at kunst og kultur kan skabe rum for håb, identitet, ro og læring og dermed styrke det relationelle fundament, som sygepleje bygger på. Kreativitet beskrives ikke som et tillæg til fagligheden, men som en udvidelse af den, der kan bidrage til at gøre mennesker hele.

“ I en tid præget af sundhedskrise, personale-mangel, effektiviseringskrav og øget kompleksitet i patientforløb er der et presserende behov for at genopdage de værdier, der ikke kan måles i tal: nærvær, menneskelighed, sanselighed og relationel kvalitet.

Denne artikel udspringer af en række faglige samtaler, skriftlige udvekslinger og erfaringsbaserede observationer foretaget i samarbejde mellem Louise Guldsten Christensen og Trine Lykkegaard Sønderkær. Formidlingsformen – et interview, hvor Louise optræder som den interviewede og Trine som interviewer og redaktionel tilrettelægger – er valgt ikke blot for at give stemme til en studerende, men for at fremhæve et perspektiv, der ofte forbliver underbelyst i diskussioner om kultur, æstetik og sundhedsfaglig praksis.

Netop kombinationen af Louises sygeplejefaglige nysgerrighed og hendes mangeårige praksis med kunst, æstetik og pædagogiske virkemidler giver et særligt friskt og ærligt perspektiv: Hun taler indefra, men samtidig udefra. Louise er, udover at være sygeplejestuderende, også musiker, tekstforfatter, socialpædagog med speciale i musik, drama og udtryk og hun har en treårig efteruddannelse i Animated Learning. Som studerende står hun endnu ikke helt indlejret i en afdelingstradition eller en professionskultur, og hendes erfaring med musik, drama og udtryk giver hende en anden måde at se sygeplejens relationelle og sanselige dimensioner på. Det gør hendes værdifuld, fordi den viser, hvordan kunst og kultur ikke er ”noget ekstra”, men kan være en integreret del af fagligheden, relationerne og læringen i sygepleje.

HVORFOR TALE OM KULTUR OG SUNDHED?

I en tid præget af sundhedskrise, personalemangel, effektiviseringskrav og øget kompleksitet i patientforløb er der et presserende behov for at genopdage de værdier, der ikke kan måles i tal: Nærvær, menneskelighed, sanselighed og relationel kvalitet. I både forskning og praksis peges der i stigende grad på, at kultur og æstetik kan styrke trivsel, håb, samarbejdskultur, mental sundhed og evnen til at skabe meningsfulde relationer. Det gælder både i det brede kultur- og sundhedsarbejde og i den nære omsorg (Aarhus Universitet, Faculty of Arts, u.å.; Jensen, 2022; Jensen et al., 2023; Region Midtjylland, 2025; Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, u.å.).

Kultur og sundhed handler derfor ikke blot om kunstprojekter eller udsmykning af hospitaler. Det handler om, hvordan vi er mennesker med hinanden, det handler om værdier, stemning, arbejdsfællesskab, kommunikation, mikrohandling og alt det, der sætter tonen i sygeplejen, men som sjældent skrives frem i kliniske retningslinjer.

ARTIKLENS BIDRAG

Denne artikel giver et konkret, praksisnært og personligt indblik i, hvordan kultur, kreativitet, æstetik og leg kan tænkes ind som en del af sygeplejen, både i uddannelsen og i praksis.

Gennem Louises fortællinger bliver det tydeligt, at kulturelle og æstetiske udtryk kan:

- *Styrke relationelle kompetencer og mod hos studerende.*
- *Skabe rum for refleksion, læring og mening.*
- *Give adgang til håb, ro, identitet og indre liv.*
- *Forbedre arbejdsmiljø, fællesskab og faglig stolthed.*
- *Udvide forståelsen af, hvad sygepleje og omsorg kan være.*

Artiklen undersøger dermed ikke kun, *hvad* Louise gør, men diskuterer også, *hvorfor* det virker. Den viser, at kultur og kunst kan være en vej til at gøre mennesker hele, som Louise formulerer det, og tilbyder konkrete bud på, hvordan sygeplejerskeuddannelsen og praksis kan styrke de refleksive, kreative og mellemmenneskelige dimensioner i et sundhedsvæsen, der kan have tendens til at reducere mennesket til tal og tidsenheder.

KULTUR SOM VÆRDISÆT I SYGEPLEJEN

Louise udstråler med sin blotte tilstedeværelse, at relationen til andre mennesker indebærer mere end blot det talte sprog. Hun lægger ikke skjul på, at drama, musik og pædagogik kan spille sammen med sygepleje på en måde, så sundhed og livskvalitet kan nå nye højder.

I vores samtaler udtaler hun:

”Jeg har netop i går fortalt en sygeplejerske om, hvordan jeg drømmer om at skabe mit eget job i faget i fremtiden, hvor dramapædagogik, musik, kreasysler, leg og sygepleje går hånd i hånd og får et tydeligt ’levet liv’ derude.”

På spørgsmålet, om Louise har andre perspektiver, ideer eller tanker ift. emnet kultur og sundhed, svarer hun:

”Ja, for mig er kultur ikke ’noget ved siden af’ sundhedsvæsenet. Kultur er selve måden, vi er mennesker på, med hinanden og med patienterne. Det er værdierne, vi bærer ind i mødet, det, vi gør (og ikke gør), tonen i pauserummet, den måde, vi smalltalker på, og hvordan vi ser – og bruger – hinandens forskelligheder.”

“ En kollega med musikalske evner kan skabe korte åndedræts- eller fællessangssekvenser på travle dage, som giver et kollektivt åndehul.

For Louise starter kultur i sygeplejen med værdier, som bl.a. kan findes vha. af følgende spørgsmål:

- *Hvad står jeg for som menneske, kollega og kommende sygeplejerske?*
- *Hvordan agerer jeg i mødet med en fremmed – patient, pårørende, læge eller servicemedarbejder?*
- *Kan jeg både være tydelig og venlig? Tålmodig og effektiv?*
- *Og tør jeg præge kulturen omkring mig – ikke ved at skælde ud, men ved at være den forandring, jeg efterlyser?*

Jeg kommer til at tænke på en samtale, jeg har haft for nylig med forfatter og forsker Lea Muldtofte og docent ved VIA University College Brian Benjamin Hansen, netop om temaet kultur og sundhed. ”Normale værdier” er et af emnerne, vi snakker om. For sygeplejersker og andre sundhedsfaglige er det som regel med henvisning til blodtryk, puls, saturation m.m., men her refererer Louise netop til værdier som et menneskes værdi, værdisæt og værdighed. Lige præcis det, der også var Lea Muldtoftes pointe. ”Normale værdier” som menneskelige, mellemmenneskelige og etiske værdier og ikke blot referenceværdier, tal og medicinske termer (Muldtofte et al., 2025).

ARBEJDSMILJØ OG FÆLLESSKAB

Louise peger på, at koblingen mellem kultur og sundhed ikke kun foregår i mødet mellem modtagere af sygepleje og sygeplejerske, men også i måden, arbejdsfællesskaber fungerer på. Hun beskriver, hvordan hun i klinikken har oplevet afdelinger, hvor åbenhed og solidaritet ikke blot fremstår som idealer, men som en praksis, der præger samarbejdet i hverdagen. Ifølge hende er det netop i de fællesskaber, man får øje på, hvordan forskellige faglige og personlige kompetencer kan bringes langt mere aktivt i spil.

Hun peger på konkrete eksempler fra egne erfaringer: En kollega med musikalske evner kan skabe korte åndedræts- eller fællessangssekvenser på travle dage, som giver et kollektivt åndehul. En medarbejder med dramaerfaring kan bidrage til simulationsøvelser i simulationslaboratorie og styrke de studerendes kommunikative og relationelle færdigheder. Og en sygeplejerske med sans for æstetik kan påvirke de fysiske omgivelser – små greb som en plante, et farvevalg eller et roligt hjørne – som kan påvirke stemning, nærvær og koncentration. For Louise er pointen ikke at romantisere de kreative udtryk, men at vise, hvordan de allerede eksisterende ressourcer blandt personalet kan anvendes mere bevidst.

Hun taler også om en form for *legekultur*, som hun beskriver som en modvægt til en mere kritisk eller opgivende tone, der nogle steder kan opstå i praksisfællesskaber. Her udtaler hun:

*"Jeg mener, vi må gøre op med 'brokkekulturen' – og vi skal begynde allerede i uddannelsen. Legekultur handler ikke om pjank, men om **mod**: mod til at prøve nyt, stille sig frem, risikere at fejle, spørge om hjælp. Mod til at lære af hinanden. Mod til at 'tabe ansigt' og grine sammen, fordi det faktisk gør os dygtigere – både menneskeligt og fagligt."*

I hendes perspektiv handler legekultur om at skabe en ramme, hvor der er plads til faglig udvikling gennem eksperimenter, humor, refleksion og støtte fra hinanden.

Når man ser Louises erfaringer i lyset af sygeplejeteorien, opstår der flere paralleller. Jeg tænker særligt på Jean Watson, som forbinder sygepleje med humanistisk psykologi og taler om "caring-healing arts". Watson beskriver, hvordan kunstneriske og sanselige udtryk kan skabe det, hun kalder "healing spaces": Rum og situationer, hvor mennesker kan finde ro, mening og identitet i en kompleks hverdag. Watsons perspektiv minder om Louises observationer: At kreativitet og æstetik ikke er ekstra pynt, men kan være integrerede elementer i en omsorgspraksis, der rummer både faglighed, relationer og det mellemmenneskelige (Watson, 2005, 2008, 2012).

FRA SIMLAB TIL SKILLS – NÅR LEG BLIVER LÆRING, OG MENNESKER BLIVER HELE

På sygeplejerskeuddannelsen arbejdes der generelt meget med simlab, (simulationslaboratorie) når de studerende er i teoretiske forløb på skolen. I den sammenhæng tænker Louise også kultur og sundhed ind. Hun udtaler:

"Det er bare noget andet at 'være på hjemmebesøg' hos et levende menneske end at tale med en dukke. Drama og scenarier kan trække virkeligheden tættere på og udvikle vores fingerspidsfølelse. På et tidspunkt havde vi en sygeplejerske fra praksis på besøg i simlab i forbindelse med besøg i 'borgerens eget hjem'. Sygeplejersken spillede rollen som ældre dame med diverse somatiske udfordringer og et dynamisk temperament. Vi studerende skulle så forsøge at overbevise hende om vigtigheden af vores undersøgelser – og samtidig skulle vi også være nysgerrige på, hvorfor der stod en næsten tom vinflaske på bordet, når kvinden fik medicin, som havde kontraindikationer for alkohol. Det er en alvorlig leg – men netop derfor virker den. Man mærker, hvad der sker i kroppen, i stemmen, i rummet. Og bagefter kan man sætte ord på og justere."

“ Kunst er adgang til 'det indre liv': følelser, tanker, erindringer og håb. Den åbner for det, der ikke lader sig måle i tal, men som gør al forskel for mennesket i sengen, i stolen, i stuen.

Jeg spørger hende, om sygeplejerskeuddannelsen og hendes studietid har indflydelse på hendes sangtekster og musik – og i så fald hvordan:

”Helt klart. Musikken bliver mit sted at bearbejde indtryk fra sygeplejen: Det stille blik, en sætning i forbifarten, en konflikt, der afspændes – alt det, vi lærer at registrere og reagere på i klinikken, bliver til rytme, metafor og melodi. For øvrigt bruger jeg også musikken meget ude i praksis. Både på mit studiejob, og når jeg er i klinik. Jeg har fx holdt en døende kvinde i hånden, imens jeg sang Albertes 'Lyse nætter', sunget fødselsdagssang for en familie på OP-stuen lige efter deres sectio og lavet en del hjemmelavede småsange om patienterne, imens 'vi ordner'. Desuden er jeg sådan en studerende, som ofte kommer småsyngende eller fløjtende hen ad gangene. Hvorfor skal det hele være så stift?”

På spørgsmålet ”Hvordan hænger kunst, kultur og sundhed sammen for dig?” svarer hun:

”For mig hænger sundhed og livsglæde uløseligt sammen – og her er kunst og kultur helt afgørende. Kunst er adgang til 'det indre liv': Følelser, tanker, erindringer og håb. Den åbner for det, der ikke lader sig måle i tal, men som gør al forskel for mennesket i sengen, i stolen, i stuen. Vi skal lege noget mere – med musik, stemme, krop, billeder, materialer og natur. Ikke for at underholde, men for at gøre mennesker hele.”

Jeg tænker på sygeplejeteoretiker Katie Eriksson. Jeg husker hende tydeligt fra min egen studietid: ”At yde omsorg er at passe og pleje, at lære og at lege” (Eriksson, 1997, 2010, 2018). Det er jo præcis det, Louise beretter om. Sygepleje, omsorg, velvære og sundhed kan opnås gennem leg og læring.

HELT KONKRET: SÅDAN KAN VI OPGRADERE DE REFLEKSIVE PROCESSER I UDDANNELSE OG PRAKSIS

Louise har set på, hvordan vi fordelagtigt kan arbejde med sundhed og kultur gennem hele sygeplejerskeuddannelsen, og kommer her med forslag til seks forskellige indsatser.

1) Filosofi – obligatorisk alle år

Hun mener først og fremmest, at filosofi burde være obligatorisk alle år på studiet. Hun vurderer, at det vil skærpe dømmekraft, evnen til at tænke i flere lag, og at studerende gennem samtaler, tekster og cases kan konfrontere egen lukkethed – og få sprog for kompleksitet og tvivl. Det vil på en måde gøre os mere menneskekyndige, som jeg forstår hende.

2) Dramapædagogik i simlab (og udenfor)

En anden indsats handler om førnævnte simlab, hvor hun ser på, at små rollespil, scenarier og “minisprint” kan have tydelige mål som:

- Hvordan smalltalker jeg med en patient?*
- Hvordan tager jeg brodden af en kollegas surhed?*
- Hvordan gør jeg min faglighed tydelig over for en fortravlet overlæge?*
- Hvordan nailer jeg en jobsamtale?*
- Hvordan nedskalerer jeg en konflikt med en kravstillende pårørende?*

Spil det, mærk det, reflekter – gentag.

3) Krop, mimik og masker

En tredje ting, Louise nævner, er et fokus på kroppen og det nonverbale sprog med følgende eksempler:

- Spejløvelser: Hvad udstråler jeg i mit kropssprog og mine mikroekspressioner?*
- Maskeøvelser: Når ansigtet skjules (maske eller mundbind), må kroppen tale.*
- Stemme og tempo: Lær at regulere rytme, toneleje og pauser – det beroliger både andre og dig selv.*

“ Æstetikken sætter tonen for alt det mellem-menneskelige.

4) Snore-leg – den korte kulturpraksis

En fjerde mulighed for at arbejde med kultur og sundhed er, hvad Louise benævner som snore-leg.

”Tænk en imaginær streg i rummet: På den ene side er du tilgængelig og nærværende; på den anden side fortravlet og utilgængelig. Gå frem og tilbage – mærk skiftet, juster det mikro, der gør makro-forskel.”

5) Hverdags-benspænd, der ændrer kultur

Endnu en indsats, som de studerende kan arbejde med, er ifølge Louise hverdags-benspænd:

- Giv et oprigtigt kompliment til en fremmed.
- Spørg en kollega fra en anden faggruppe:
“Hvad kan jeg hjælpe dig med i dag?”
- Sig godmorgen til kantinedamen – hver dag.
- Smil til alle, du møder, den næste time.

Reflektér: Hvordan blev det modtaget? Hvad skete der i dig?

6) Æstetik som sygepleje

Den sidste ting, Louise beretter om, er emnet æstetik som sygepleje. Hun stiller spørgsmålet: *”Hvordan er det at bo et sted med skidengule vægge, skrigblå gardiner og slidte møbler?”* og svarer indirekte selv: *”Æstetik er sansning, værdighed og ro. Tag det med i sygeplejen: Farver, materialer, lys, små oaser. Æstetikken sætter tonen for alt det mellem-menneskelige.”*

Jeg ved, at Louise tidligere har deltaget i en dialog med sygeplejerske og filosof Kari Martinsen. Måske har Louise ladet sig inspirere af hende. I hvert fald skriver Martinsen også om det æstetiske, det sanselige og mellem-menneskelige. Martinsen peger på, at sygeplejen skal åbne sig for poesi, billeder, fortællinger og kunstneriske udtryk, fordi det hjælper sygeplejersken til at se mennesket mere nuanceret og menneskeligt. Som jeg tolker det, hviler argumentationen her på, at kunst og æstetik vil skærpe opmærksomheden på den andens livsverden, og at sanselighed (lys, lyd, farver, stemning) har omsorgsmæssig betydning. Ifølge Martinsen er æstetik ikke pynt – det er en del af omsorgens etik, fordi mennesker påvirkes af omgivelser og stemning (Martinsen, 2003, 2006; Martinsen & Eriksson, 2003) – ligesom Louise nævnte det: *”Æstetikken sætter tonen for alt det mellem-menneskelige.”*

HVORFOR LEG – NETOP NU?

Hovedårsagen til, at Louise har fokus på simlab og legen som virkemidler, findes bl.a. i hendes fortælling:

”Når man er purung og kommer direkte fra gymnasiet, har man sjældent nået at afprøve alt det, der giver menneskelig ballast: Nærvær, smalltalk, timing, blikkontakt, humor og den intuitive fornemmelse for, hvornår man skal træde frem og tilbage. Leg og kunstformer er genveje til det usagte. De træner os i det levende og relationelle – præcis det, klinikken kræver.”

Jeg tænker igen på Eriksson og legen som en del af sygeplejen. Eriksson mener, at kunsten kan åbne for eksistentielle samtaler, som ord alene ikke kan. Leg og læring kan ifølge Eriksson give os en stærk ramme for at forstå kunst i sygeplejen som en vej til refleksion, dyb læring, åndelig og eksistentiel udvidelse samt lindring af lidelse (Eriksson, 1997, 2010, 2018).

Til slut har Louise en kærlig opfordring:

*”Hele mit virke har et omdrejningspunkt i det kreative – **for og med** patienterne, de gamle, børnene og i psykiatrien. Ligesom da jeg slog mine pædagogiske folder før studiestart. For mig er sundhed og livsglæde forbundne; kunsten og legen er broen. Vi skal lege noget mere. Bruge fantasien, musikken, kunsten, dramaøvelserne, de kreative sysler og naturen – meget mere. Alle sammen. Jeg er overbevist om, at det gør livet 1000 % bedre, friere og sjovere ... Og ja, mit musikprojekt lever af alt det her. Studiet, sygeplejen og samfundet sniger sig med ind i teksterne – i de politiske sange, i de små hverdagsportrætter og i de skæve formuleringer, jeg samler på til senere. ’En spejlblank pudderdåse’ er mit seneste eksempel – et opgør med tidens blankpolerede facader. For bag pudderet er der mennesker, relationer og omsorg. Det er her, sangen – og sygeplejen – begynder.”*

KUNST, KREATIVITET OG MENNESKELIGHED SOM FAGLIG UDVIDELSE

Når man lytter til Louise, står det klart, at hendes blik for kunst, æstetik og leg ikke blot er personlige præferencer, men en måde at forstå sygeplejen på, som både går tilbage i professionshistorien og peger frem mod nye retninger. Hun insisterer på, at menneskelighed, mod, kreativitet og sanselighed ikke er noget, der ligger uden for sygeplejen, men midt i den. Det er i hendes optik ikke en erstatning for faglighed – men en udvidelse af den.

Hendes perspektiver inviterer til at stille spørgsmålet: *Hvad er det egentlig, vi mener, når vi taler om god sygepleje?* For nogle vil det primært handle om sikkerhed, evidens og klinisk præcision. For andre vil det relationelle, det etiske og det æstetiske være lige så afgørende. De fleste steder må sygeplejen i praksis balancere mellem disse – og

“ At fejle, at prøve noget nyt, at være i bevægelse, at se mennesket bag symptomet – det er tanker, der resonerer med både Eriksson, Martinsen og Watson.

det er måske netop her, Louises tanker får deres styrke. Hun beskriver ikke kunst og kultur som noget ”blødt” eller løsrevet, men som en måde at styrke det relationelle fundament, som alt andet hviler på.

Samtidig kan hendes ideer selvfølgelig udfordre nogle forestillinger i professionen. Der vil være dem, der spørger, om leg, musik, drama eller små æstetiske greb risikerer at fjerne fokus fra kerneopgaverne. Her peger Louise snarere på det modsatte: At disse greb kan skabe bedre forudsætninger for de kliniske opgaver, fordi de skaber tillid, nærvær, kontakt og ro – ikke kun for de mennesker, vi møder i sygeplejen, men også for sygeplejersker selv.

Louises afsæt i legeskultur, kunst og sanselighed fremstår derfor ikke som noget, der står i konflikt med sygeplejefprofessionen, men som en invitation til at gentænke nogle af dens relationelle og menneskelige dimensioner. At fejle, at prøve noget nyt, at være i bevægelse, at se mennesket bag symptomet – det er tanker, der resonerer med både Eriksson, Martinsen og Watson. De får et særligt konkret udtryk gennem Louise, fordi hun taler inde fra uddannelsen og klinikken, og fordi hun trækker på egne erfaringer med kreativitet i praksis.

BAG PUDDERET: HVAD LOUISES PERSPEKTIVER LÆRER OS OM SYGEPLEJE

Når hun siger: *”Bag pudderet er der mennesker, relationer og omsorg”*, bliver det et billede på hele artiklens formål. For uanset om man arbejder teoretisk, klinisk, pædagogisk eller kunstnerisk, er der en fælles erkendelse af, at sygepleje altid udspiller sig i et rum mellem mennesker. Det rum kan være presset, travlt og komplekst – men det kan også åbnes, udvides og gøres mere levende af det, vi giver plads til: Et blik, en tone, en sang, en farve, en lille leg, en gestus, et øjebliks nærvær.

Denne artikel viser, at Louises ideer ikke kun handler om hendes personlige tilgang, men om, hvordan sygeplejefprofessionen kan udvikle sig. De er ikke et svar på alt – og de er hverken hele sandheden eller den eneste vej – men et bidrag, der minder os om, at sygeplejen rummer lag, som ikke altid får opmærksomhed i en travl klinisk virkelighed. At kunst, kultur og kreativitet kan være et sprog for det, vi ellers ikke får sagt. Og at omsorg – i sin dybeste betydning – er noget, vi skaber sammen.

Så måske er det netop her, Louises stemme gør den største forskel: Hun viser, at vi ikke kun kan lære *om* sygepleje, vi kan også lære *af* den. Af de mennesker, der udfører den og dem, der modtager den. Af de fællesskaber, der bærer den. Af de små øjeblikke, hvor alt det menneskelige træder frem og giver mening. Og at kunst og kultur kan være en vej derhen.

REFERENCER

- Eriksson, K. (1997). Understanding the world of the patient, the suffering human being: The new clinical paradigm from nursing to caring. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 11(1), 3-8.
- Eriksson, K. (2010). *Det lidende menneske* (2. udgave). Munksgaard.
- Eriksson, K. (2018). *Vårdvetenskap: vetenskapen om vårdandet – det tidlösa i tiden*. Liber.
- Jensen, A. (2022). *Kultur og sundhed: Et mangfoldigt felt. Forskning, teori og praksis*. Klim.
- Jensen, A., Serup, M.G. & Hajdu, A. (2023). *Bedre vilkår for Kultur og Sundhed: Tværfaglige perspektiver og politiske anbefalinger*. Nationalt Center for Kunst og Mental Sundhed.
- Martinsen, K. (2003). *Omsorg, sykepleie og medisin: Historiskfilosofiske essays* (2. udgave). Universitetsforlaget.
- Martinsen, K. (2006). *Samtalen, skønheden og evidensen*. Gads Forlag.
- Martinsen, K. & Eriksson, K. (2003). *Fenomenologi og omsorg: Tre dialoger* (2. udgave). Universitetsforlaget.
- Muldtofte, L., Sønderkær, T.L. & Hansen, B.B. (2025, 29. april). Hvordan bevarer vi mennesket i sundhedsvæsenet? *Sygeplejevidenskab.dk*.
- Region Midtjylland (2025, 24. september). *Region Midtjylland løfter sundheden med kultur: 14,3 mio. kr. til otte kulturprojekter*.
- Region Midtjylland (u.å.). *Kultur på recept: Oversigt over kommunale projekter i Region Midtjylland*.
- Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet (u.å.). *Kunst og kultur for sundhed og trivsel*. [Efteruddannelseskursus].
- Watson, J. (2005). *Caring science as sacred science*. F.A. Davis.
- Watson, J. (2008). *Nursing: The philosophy and science of caring* (revideret udgave). University Press of Colorado.
- Watson, J. (2012). *Human caring science: A theory of nursing* (2. udgave). Jones & Bartlett Learning.
- Aarhus Universitet, Faculty of Arts (u.å.). *Kultur og sundhed: Forskningsamarbejder og projekter*.